

Ivan Oman in sodobna konservativna misel

Duhovna izhodišča Omanovega javnega delovanja

Spoštovani sorodniki Ivana Omana, prijatelji, sodelavci in vsi, ki ste spoštovali in cenili tega velikega moža naše dežele!

Ob branju Omanovega življenjepisa ter številnih zapisih o njegovem delovanju na gospodarskem, socialnem in političnem področju se človek sprašuje, od kod je ta véliki mož zajemal znanje, védenje in moč za vsa tista dejanja, ki ga uvrščajo med velikane slovenskega naroda ne le v našem času, ampak v tisočletni zgodovini Slovencev. Pred seboj imamo človeka, ki je po besedah Staneta Grande ... *imel najbolj izdelano vizijo samostojne slovenske demo-*

kratične države, bil je ne le vizionar, ampak dejansko človek, ki ga upravičeno imenujemo oče samostojne suverene države Slovenije. Človek kar obstane, ko v njegovem življenjepisu dobi podatek, da je imel dokončano samo osnovno šolo. In pojavi se vprašanje, kot so si ga zastavljali tudi vaščani zakotnega Nazareta, ko se je mednje vrnil v Galileji uveljavljeni rabi Jezus: *Od kod njemu to? Kakšna je ta modrost, ki mu je dana? Ali ni to tisti tesar, sin Marije?* (Mr 6, 2.3).

Naj mi bo dovoljeno, da se ob poskusu vsaj bežnega odgovora na vprašanje, od kod Ivanu Omanu vse to znanje in razgledanost, ustavim pri dveh osebnih spominih nanj.

Jeseni leta 1989 pride k meni v kapucinski samostan v Škofji Loki Ivan Oman, se kratko predstavi (do takrat nisva imela osebnih stikov) in mi pravi nekako takole:

Dr. Metod Benedik, predavatelj na akademiji ob obletnici smrti Ivana Omana.

(foto: Tatjana Splival)

Povabljen sem na Dunaj, da bi kratko predstavil, kaj se je na Slovenskem dogajalo v 20. stoletju in predvsem, kakšne so razmere danes. Nekaj sem napisal in vas prosim, da bi prebrali in po potrebi korigirali, tako po vsebinski kot jezikovni plati.

Dogovorila sva se, da se čez nekaj dni spet oglasi. V roke sem vzel njegov rokopis, bral in se čudil, čudil. Kako je lahko kmet iz Zminca, kot so ga kasneje radi poimenovali, tako natančno, nazorno, pronicljivo predstavil razmere na Slovenskem, od programa *Zedinjena Slovenija* (marec 1848) prek opisa političnega, strankarskega življenja v zadnjih desetletjih monarhije, vzpostavitve Jugoslavije in vse bolj vidne balkanizacije do 2. svetovne vojne, stalinistične revolucije in življenja pod komunističnim totalitarizmom in slednjič do velikih premikov v smeri demokratizacije. Čudil sem se in zgolj občudoval njegovo poznavanje slovenske zgodovine in njegovo jezikovno znanje; pisal je seveda v nemščini. Kratko rečeno: ničesar nisem popravil. Od takrat sva se z Omanom občasno srečala in se pogovarjala o razmerah pri nas. Vedno znova me je presenečal s širino svojega pogleda in z neverjetno bistrostjo pri presojanju sočasnih dogajanj in njihovih posledic.

Samo v pojasnilo! Omana je kot prvega moža prve organizirane opozicijske ustanove na Slovenskem Slovenske kmečke zveze (SKZ, 12. maj 1988) na Dunaj povabila Avstrijska ljudska stranka (ÖVP), ki jo je vodil Alois Mock. Oman o tem na kratko piše v svojih spominih:

Bilo je v novembru 1989, ko smo bili voditelji novih političnih organizacij (opozicije) povabljeni na Dunaj, na Europa Rundtisch – Evropska okrogla miza. Organizator je bila Evropska demokratična unija (EDU), sedaj Evropska ljudska stranka (EPP).

In še drugi spomin! Ivan Oman je bil šentjakobski faran in je k maši redno hodil v župnijsko cerkev sv. Jakoba v Škofji Loki. Župnik Jože Miklavčič je o njem zapisal: *Kot pogumen, pokončen in zgleden kristjan, ki se svoje vere nikoli ni sramoval, je v župniji sodeloval tudi kot bralec, ključar ...*

Večkrat je prišel tudi v kapucinsko cerkev k maši ob 11. uri. Redno je sedel na klop v hodniku iz zakristije v Marijino kapelo. Ko pa je prišel na vrsto evangelij, je stopil v ozek prehod v cerkveno ladjo, tako da je videl na ambon ter pozorno poslušal evangelij in potem homilijo, pridigo. Želel je namreč razločno slišati evangelij, ki je zanj v resnici pomenil božjo besedo, ter sprejemati misli in spodbude, ki jih je prejel iz njegove vsebine. Prav tako je pozorno poslušal tudi pridigo. Redno je prejemal obhajilo. Name je vedno znova naredil vtis moža, ki je globoko v sebi veren, ki mu Bog in njegova Beseda veliko pomenita, ki božjo Besedo nosi v sebi in iz nje živi. To je Ivan Oman, človek iz vere! Nepozabna podoba!

Sicer pa je o Omanovi vernosti zelo jedrnato in verodostojno govoril njegov vnuk Blaž, ko se je v imenu sorodnikov od njega poslovil na škofjeloškem pokopališču:

Hvala vam tudi za zgled vere. Vaša krščanska vera je bila vse kaj drugega kot golo sanjarjenje. To je bila vera, katere insignije so ožuljene in s prstjo prežete roke in od dela za družino ukrikljena, pa vendar od božjega dostojanstva pokončna hrbtnica. Vaše krščanstvo je bilo v skrbi za družino, za svoj narod – za svoj dragi dom in rod. Vaše krščanstvo je bilo v preprosti, a vztrajni molitvi, ki ji skrivnosti tega in onega sveta niso poznane, a se jim bliža z veliko ponižnostjo v imenu Očeta in Sina in Svetega Duha. Radi ste romali na Brezje k Mariji Pomagaj. Zdaj ste svoje romanje končali na poslednjem romarskem svetišču, pred vrati večnosti.

Kot da vse to povezuje, mi je pred očmi slika naslovne strani knjige *Za naš dragi dom in rod*, kjer sta s pogovorom z Omanom njegovo življenje in delo bralcem posredovala Erika Jazbar in dr. Dejan Valentinčič. V ospredju je njegov portret: dobrohoten možak v zrelih letih, ki mu z obraza bereš, da si dobrodošel, da lahko z njim sproščeno govoriš, da te sprejema in potrpežljivo posluša, skuša razumeti. V ozadju podoba Marije Pomagaj v znamenju pred Omanovo domačijo v Zmincu; Marija, h kateri se je rad zatekal in rad romal k njej na Brezje, zaupal je v njeno varstvo. To znamenje je zaobljubil Ivanov oče Pavel, če vsi družinski člani srečno preživijo svetovno vojno. Leta 1964 je oče Pavel umrl, zaobljube pa dolga leta ni bilo mogoče uresničiti. Znamenje so postavili in blagoslovili šele leta 2009 za Omanovo 80-letnico.

Sicer pa je Ivan Oman redno romal na Brezje z zaupanjem v Marijino varstvo. Zanimiva je njegova pripoved iz leta 1988, ko so 31. maja so v Ljubljani aretirali Janeza Janša in potem še ostale člane JBTZ. Oman pripoveduje:

Ko sem prišel domov, je prišel k nam tudi loški kaplan: »Ata Oman, spet zapirajo, se kaj bojite?«

Odgovoril sem mu: »Gospod Slavko (Kalan), danes je četrtek, v nedeljo bom šel na Brezje, bom šel k spovedi, potem bom pa na vse pripravljen.« Res sem storil tako.

In potem nadaljuje:

V začetku avgusta naša župnija organizira peš romanje na Brezje. Čez hribe, čez Jamnik. To leto sem se ga udeležil tudi jaz. Na Brezjah, pri maši, med prošnjami za vse potrebe je bila tudi moja: Za slovensko domačijo, za naš dragi dom in rod! Kot nekakšno geslo, s tem sem zaključeval svoje govore v SKZ.

Vrnimo se k omenjeni knjigi. Njen naslov je prav Omanovo geslo: *Za naš dragi dom in rod*. To je Ivan Oman, mož, ki je globoko zasidran v veri, vse življenje neutrudno dela za dobro svojega doma in roda v Zmincu ter duhovno in materialno blagostanje svojega roda, slovenskega naroda. Ko se njegov delokrog širi, ko iz ožjega območja domačega okolja stopa v širše področje dela za slovenski narod, iz njegove dejavnosti vse bolj vidno odseva njegova smer: delati nesebično za blagor naroda. To ga dviga na raven najvidnejših in najodmevnejših politikov. Zanje je značilno, da ob tem, ko so postavljeni na visoka odgovorna mesta, presežejo interese svojih idejnih in strankarskih okolij in na prvo mesto postavijo interese naroda, ki mu služijo. Ivan Oman je to na poseben način, z odmevnim dejanjem, pokazal, ko se ni hotel podpisati pod tako imenovano *Deklaracijo za*

mir, ki je dejansko pomenila razorožitev Slovenije, ki naj bi tako ostala brez sleherne možnosti za obrambo pred katerim koli agresorjem. Pustimo ob strani, kakšni ideološki nagibi so vodili vse člane predsedstva, da so deklaracijo podpisali (Pučnik je to dejanje glasno komentiral: *To je izdaja!*), le Ivan Oman se ni hotel podpisati. Pred očmi je imel naš rod, slovenski narod; narod mora imeti svojo vojsko, mora imeti možnost za obrambo, sicer ni narod, tako je bilo njegovo prepričanje.

Poglejmo si vsakdan Ivana Omana. Pri tem predvsem povzemam to, kar sta mi o njem povedala sin Janez in snaha Marjana.

Ata Ivan ni bil »nedeljski kristjan«, on je bil kristjan katerikoli dan v tednu prav tako kot v nedeljo, življenje po načelih evangelija je bilo zanj nekaj vsakdanjega, trdno je bil zasidran v veri. Vsak večer, razen julija in avgusta, ko je bilo zunaj veliko dela, je skupaj z družino molil rožni venec; pred jedjo so doma vsi skupaj molili ne glede na obiske. Posebej mu je bila sveta nedelja; spoštoval jo je kot Gospodov dan. Če so kam šli, se je pozanimal, kdaj in kje bodo lahko pri maši. Njegovo življenje spričuje, da je zanj veljalo tisto staro benediktinsko pravilo – Moli in delaj!

V pogovoru za knjigo *Za naš dragi dom in rod* je Oman dovolj razločno izpovedal nekatere misli, ki kažejo na njegovo osebno vero in poglede na Cerkev. Jasno je dal vedeti, da ne gleda na Cerkev od zunaj, ampak govori o njej kot njen član; čuti z njo, se veseli njenih uspehov in trpi zaradi njenih napak.

Poglejmo nekatere njegove misli.

Nikoli nisem bil na tem, da bi se oddaljil od Cerkve ali celo izgubil vero. Vse negativnosti v Cerkvi me ne morejo pripraviti do tega.

O delovanju Cerkve je rekel: *Zelo pomembno je vprašanje, če je komunikacija Cerkve pravilna. Spomnim se tistega reka: Po duhovnikih vera gor, po duhovnikih vera dol.*

O Drugem vatikanskem koncilu je zapisal: *Prav nič drugače nisem vere dojemal prej kot po koncilu. Vere! Lahko pa rečem, da sem pred koncilom razmišljal pokoncilsko. Recimo: človekove pravice, svoboda vesti, ločenost Cerkve od države. Kakšen napredek je to, da se Cerkev vidi v sferi civilne družbe, ne pa kot neka oblika nekakšne paralelne države.*

Oman je imel tudi svoje mnenje o škofu Rožmanu: *Bil je velik škof in slovenski patriot. Bil je škof v času, ko so slovenski narod doletele največje katastrofe v zgodovini: vojna, sovražna okupacija, revolucija ter državljanska vojna. Vse obtožbe proti njemu so krivične in lažne. Znašel se je med mlinskimi kamni slovenske apokalipse. Vendar Oman tudi razločno pove, da se mu ne zdi prav, da je Rožman po vojni zapustil Ljubljano in odšel na Koroško.*

Če je njegova vera na začetku slonela predvsem na bogati tradiciji družine, v kateri je odrasčal, je kasneje vse bolj prehajala v zelo neposreden in osebni odnos z Bogom; po eni strani ga je napajala vztrajna molitev, po drugi strani pa, lahko rečemo, študijsko poglobljanje v vprašanja vere. Na prvem mestu je v zvezi s tem treba poudariti njegovo branje *Svetega pisma*.

Na osebno vsestransko duhovno rast Ivana Omana je močno vplivala njegova povezanost z Ivanom Dolencem, Jamnikovim profesorjem iz Sopotnice, ki je bil po izobrazbi profesor klasičnih jezikov, latinščine in grščine, tudi slovenščine, ter slovenske in nemške stenografije. Že kot študent se je seznanil z Janezom Evangelistom Krekom, duhovnikom, politikom in združenim organizatorjem. Bil je med njegovimi navdušenimi pristaši. Pozneje je proučeval njegovo delo ter pisal o njem.

Oman o njem pove: *S profesorjem sva se veliko pogovarjala. O politiki. Nekoč sem ga vprašal, kako misli, da se bomo rešili totalitarnega sistema. Z evolucijo, je dejal. Ne z revolucijo. Tako se je tudi zgodilo. Rad bi poudaril, da je bil zelo demokratičen in tolerant. Tudi do političnih nasprotnikov. Za vedno sem si zapomnil tale njegov nasvet: Žaliti ne smeš nikoli, tudi političnih nasprotnikov ne.*

Ivan Dolenc, izvrsten poznavalec Janeza E. Kreka, je Oman seznanjal s Krekovo socialno mislijo, obenem pa ga je nenehno spodbujal, da je za dobro naroda treba delati in se žrtvovati. Prijatelja Ivana je okrepil, da se je otresel strahu, ki večino Slovencev še vedno mrtviči.

Še enkrat se vrnimo k njegovim ljubim knjiga. Ob neki priložnosti je na vprašanje, kaj najraje bere, zelo strnjeno zapisal: *Najljubša knjiga? Ne vem. Zanima me zgodovina. Tudi v leposlovju sem dajal prednost romanom z zgodovinsko tematiko. Ko sem bil star šestnajst let, sem težko pričakoval nadaljevanje Mavsarjeve novele Neugaslo ognjišče. Pozneje pa požiral trilogijo Ljudje pod bičem. Na mizici imam tudi Sveto pismo. Trenutno ga pokriva Jegličev dnevnik. Tudi Jančarjeve knjige. To noč sem jo videl še nisem prebral. Kupil pač. Čaka me v knjižnici. Ko se bom prebil skozi Jegliča, bo prišla na vrsto. Če mi bo Bog še naklonil čas za branje.*

Knjige, bolje rečeno branje knjig ga je spremljalo vse življenje. Profesor Dolenc mu je posredoval spise Janeza E. Kreka, kjer je našel neposredna izhodišča za razvoj socialne misli. Ta ga je poleg zgodovine posebej privlačila. Tako se je lotil tudi Marxa, študiral je papeški socialni okrožnici *Rerum novarum* (Leon XIII., 1991) in *Quadragesimo anno* (Pij XI., 1931). Posebej so ga pritegnili komentari k tem okrožnicam, ki jih je napisal poljanski rojak profesor Aleš Ušeničnik. Seveda je prebiral tudi socialne okrožnice naslednjih papežev (Janez XXIII., Pavel VI., Janez Pavel II.). Z velikim zanimanjem je spremljal Drugi vatikanski koncil, posebej ga je pritegnil najobširnejši koncilski dokument o *Cerkvi v sedanjem svetu*.

Če smo se zadržali pri njegovem poglobljanju v socialna vprašanja, pogledajmo še v njegovo knjižnico na domačiji v Zmincu. Človek preprosto obstane. Kakšno knjižno bogastvo! Tukaj najdeš Dantejevo *Božansko komedijo*, *Zgodovino latinske književnosti*, *Najlepše antične pripovedke*, *Enciklopedijo Slovenije*, monografijo o Mariji Tereziji, *Splošni religijski leksikon* itd. itd. Velika soba, ob vseh stenah pa police, obložene s knjigami. Najbrž ni veliko intelektualcev na Slovenskem, ki bi imeli tako vsebinsko razvejano in bogato knjižnico, kot jo je zbral kmet iz Zminca. In vemo, da knjig ni samo kupoval in jih odlagal na police. Kako zanimivo je na

Med poslušalci na akademiji ob obletnici smrti Ivana Omana so bili tudi: mag. Robert Strah, podžupan Občine Škofja Loka, dr. Žiga Turk, informatik, politik in kolumnist, Tine Radinja, župan Občine Škofja Loka, Alojz Kovšca, predsednik Državnega sveta RS, Mihael Prevc, poslanec Državnega zbora RS. (foto: Tatjana Splival)

primer vzeti v roke knjigo *Bučar*, avtorice Rosvite Pesek, in brati opombe, ki jih je Oman s svinčnikom zapisoval na robu. Včasih so nam rekli: *Veliko beri – s svinčnikom v roki*.

Ta zapis je zgolj bežen zapis o Ivanu Omanu. Vse, kar vedo o njem povedati žive priče, kar je o njem zapisano, kar priča njegova knjižnica in še prav posebno vse tisto, kar povedo njegovi osebni zapisi, kaže na človeka velikega formata. Bogat v svoji pristni vernosti, široko razgledan o vprašanjih svojega naroda, v svojem delovanju pa prežet s čisto, nesebično človečnostjo ter neoporečen v svoji moralni držbi.

Za konec še ena misel oziroma pobuda. Znano je, da Ločani zelo spoštujejo moške in žene, ki so na različnih področjih umetnosti in znanosti veliko prispevali v dobro loških krajanov kot

tudi širše. Z Alejo zaslužnih Ločanov se zahvaljujemo že trinajstim domačim znanstvenikom in umetnikom. Ko pa se danes tukaj spominjamo Ivana Omana, lahko ugotovljamo, da razsežnost in daljnosežnost njegovega življenja ter dela daleč presegata posamezna relativno omejena področja dejavnosti – segata namreč na raven celotnega slovenskega naroda, in sicer v njegovih najbolj elementarnih vprašanjih. Gre za samobitnost, samostojnost, svobodo celotnega naroda kot tudi za dobro slehernega posameznega Slovenca. Nesebično, odločno in neupogljivo se je za vse to zavzemal Ivan Oman. Ne moremo mimo dejstva, da je bil prav on med tistimi prvimi, ki imajo največ zaslug, da danes lahko živimo v samostojni, suvereni državi Sloveniji. Zato zasluži prav posebno priznanje, ne le doprsni kip v aleji, ampak monumentalni spomenik na Mestnem trgu v Škofji Loki s kratkim, a jedrnatim napisom: **Ivan Oman – kmet iz Zminca – oče samostojne države Slovenije**.